

Een ongemakkelijke waarheid

In het persgesprek aan boord van het vliegtuig op weg naar Kameroen stelt een journalist een vraag aan de paus over het aidsprobleem in Afrika. De paus antwoordt dat hij de oplossing voor deze crisis in een breder perspectief ziet. Hij spreekt over de noodzakelijke gedragsverandering, over verantwoordelijkheden en solidariteit, over respect tussen mannen en vrouwen en het recht op menswaardige seksualiteit. In die context zegt de paus dat het aids-probleem niet opgelost kan worden met het uitdelen van voorbehoedsmiddelen. "Als de ziel ontbreekt, als Afrikanen elkaar niet helpen, dan kan men deze plaag niet oplossen door voorbehoedsmiddelen uit te delen; integendeel, we lopen het risico het probleem alleen maar groter te maken" aldus de paus. De condoomrel was geboren en de (westerse) wereld sprak er schande van.

Het is een onrecht mensen, ook de paus, buiten de context te citeren, waardoor wat zij zeggen verkeerd overkomt. Hij sprak over huwelijk en seksualiteit vanuit het perspectief van Gods scheppingsordening. Daarbinnen dient seksuele gemeenschap alleen plaats te vinden binnen het huwelijk. De wederzijdse gave van man en vrouw aan elkaar is niet totaal, wanneer de gave van het ouderschap via de seksuele gemeenschap door het gebruik van voorbehoedsmiddelen – waaronder het condoom - wordt geblokkeerd. Sommigen zullen het hiermee eens zijn, anderen niet, misschien omdat zij geen schepping aannemen of een andere visie op de scheppingsordening hebben. Maar dit is wel de fundamentele visie waarover het paus Benedictus sprak.

Het monogame huwelijk en het plaatsen van seksuele gemeenschap binnen de context van het huwelijk dienen niet om AIDS te voorkomen. Dit is een – welkom – neveneffect. De Kerk houdt deze visie op huwelijk en seksualiteit voor, omdat zij voortvloeit uit de scheppingsordening zoals die in de Heilige Schrift beschreven is. Bovendien is het monogame, stabiele huwelijk de basis voor een gelukkig gezinsleven en de beste springplank die we kinderen voor hun leven kunnen bieden.

De paus is verweten dat hij teveel in idealen denkt en geen rekening houdt met de realiteit, namelijk dat er in Afrika veel promiscue gedrag voorkomt. Het klinkt bijna als discriminatie: alsof de Afrikaanse bevolking niet tot monogamie in staat kan worden geacht. Ongeordende seksuele relaties en promiscuïteit hangen vaak samen met armoede, oorlog en sociale wanorde. De eerste, fundamentele opdracht van welvarende westerlingen is het oplossen van die problematiek.

Geven condooms dan geen bescherming tegen AIDS? Jawel, en dat ontkent de paus ook niet. Maar we moeten eerlijk zijn: het condoom biedt geen absolute, maar slechts een relatieve bescherming. Daarom zijn de emotionele reacties van politici en ook een commentator in *The Lancet* op de woorden van de paus beneden peil. Afgezien van het feit dat zij reageerden op citaten buiten de context, hadden zij de eerlijkheid moeten opbrengen te zeggen dat als bij regelmatige seksuele gemeenschap het condoom wordt gebruikt, in 1 jaar 4 van de 100 vrouwen zwanger worden, volgens sommige onderzoeken tot 15. Dat komt doordat mensen het condoom niet goed gebruiken, maar vooral doordat het – zeker onder de Afrikaanse klimaatomstandigheden - kan scheuren. En als het condoom het sperma niet tegenhoudt, houdt het ook het AIDS-virus niet tegen. Dit is de realiteit en daarmee moeten promotoren van het condoom rekening houden.

Maar als het condoom in ieder geval een relatieve bescherming biedt, moeten we dan de paus en de Kerk met hun afwijzing van het condoom niet verantwoordelijk houden voor de AIDS-epidemie? Zijn er onder ons werkelijk argeloze lieden die menen dat mensen met promiscue gedrag het condoom niet gebruiken omdat de paus het gebruik ervan afkeurt? We weten al te goed dat daar andere motieven aan ten grondslag liggen: condoomgebruik draagt nu eenmaal weinig bij aan de seksuele feestvreugde.

Toch lijkt de AIDS-epidemie de laatste jaren op de terugtocht. O, dus toch dankzij die condooms? Wellicht in een aantal gevallen. Daarnaast speelt een groot aantal andere factoren een rol: zoals voorlichting, het vermijden van wisselende seksuele contacten en het verstrekken van schone naalden aan drugsgebruikers. Een belangrijke factor is dat AIDS tegenwoordig adequaat kan worden behandeld, al is volledige genezing nog niet mogelijk. In de laatste 5 jaar zijn antiretrovirale middelen ook in ontwikkelingslanden ter beschikking gekomen. Dankzij de AIDS-behandeling is de kans om via seksuele contacten HIV over te dragen sterk verminderd, al is die niet uitgesloten. Door het toedienen van antivirale middelen aan de zwangere vrouw wordt de overdracht van HIV aan de ongeborene via de placenta in veel gevallen voorkomen. Op dit vlak blaast de Kerk een aardig partijtje mee: in 2004 waren 26,7% van alle centra voor de behandeling van AIDS-patiënten over de hele wereld katholiek. In tegenstelling tot wat velen beweren, heeft de Kerk in het terugdringen van de AIDS-epidemie juist een aanzienlijk aandeel. Ik ben fier op de Rooms-Katholieke Kerk en haar paus: zij durven ook een ongemakkelijke waarheid voor te houden en voegen de daad bij het woord.

Mgr. dr. W.J. Eijk is aartsbisschop van Utrecht en als arts en ethicus bestuurslid van de Pauselijke Academie voor het Leven.